

A LEÁNYNEVELÉS ÚTTÖRŐJE

A Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek római anyaháza novemberben a világ minden tájáról várja a nővérekét. Alapítójuk, Terézia anya boldoggá avatására készülnek. Terézia anyáról nem születtek legendák. Nem vitt végbe lélegzetelállító csodákat. Józan, okos, erős hitű asszony volt. Isten embere.

München központjában található az Iskolanővérek kolostora és iskolája. A kápolna minden dísz a szentélyben a feszület és az oltáron a virág. Hátul mellékoltárnyi bemélyedés. Szürke márványlap fedi a rend alapítójának sírját.

*Gerhardinger Karolina
Jézusról nevezett Terézia anya
született 1797. jún. 30. – meghalt 1879. máj. 9.
a Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek
Rendjének alapítója
Isten minden műve lassan és fájdalmak
arán halad előre*

A márványlap körül 31 mécses ég. 31 országban működik a rend 8000 nővére. Észak- és Dél-Amerikában, Európa szinte minden országában, Japánban, Afrikában, Guamban. Tanítanak, állami gondozottakat nevelnek, szellemi fogyatékosokkal, mozgássérültekkel, kábítószeresekkel, veszélyeztetett fiatal lányokkal foglalkoznak, öregekkel és magányosokkal törődnek, kiképzett lelkivezetők, börtönpasztorációt vállalnak, lelkigyakorlatokat tartanak, hittant tanítanak, és minden házi, adminisztratív és plébániai munkát elvállalnak saját házaikban és az egyház különböző intézményeiben.

Gerhardinger Karolina, szerzetesi nevén Jézusról nevezett Mária Terézia, Regensburg külvárosában, Stadthofban született. Jómódú polgári szülők gyermeke. Apja hajósmester, a gazdagodni vágyó regensburgi kereskedők portékáit szállítja különböző országokba. Anyja otthon vezeti nemcsak a háztartást, hanem a „házat” is, amely állandóan nyitva áll a legkülönbözőbb rendű és rangú vendégek előtt. A kislány hamar megtanul emberek között mozogni, intézkedni és nem kis emberismeretre tesz szert.

Meggyőződésüknek és társadalmi helyzetüknek megfelelően a szülők Karolinát a stadthofiai elemibe íratják, amelyet Notre-Dame nővérek vezetnek. A tehetséges leányra felfigyel Michael Wittmann (1760–1833), a dóm plébánosa, Regensburg későbbi püspöke. Ő lesz gyóntatója, lelkivezetője, szellemi, erkölcsi, lelki támasza és példaképe.

1809-ben az állam feloszlatja a stadthofiai zárdát. Ezzel egyidőben születik meg M. Wittmannban, a „szegények atyjában”, egy új szerzetesközösség alapításának gondolata. Elintézi, hogy a Notre-Dame nővérek iskolája G. Maurer hittanár vezetése alatt népiskola maradjon. Az oktatásban három gyereklány segít. Köztük van Karolina. A 12 éves tanulóból tanítónő lesz, a gyermekből kis felnőtt. Három év múlva, a szakvizsgák sikeres letétele után, tanítónői diploma van a kezében.

1815-ben fogalmazza meg először Karolina azt a vágyát, hogy nemcsak tanítónő, hanem szerzetes is szeretne lenni. M. Wittmann a Notre-Dame nővérek szabályzatát nyújtja át neki, hogy két tanítónő társával próbáljon e szabály szerint élni. A háromtagú közösségből egyedül Karolina tart ki, de nem csügged. Imádkozik és vezet, de harcol is terve megvalósításáért. Egy év múlva ismét két tanítvány csatlakozik hozzá. Ez a kis közösség már az új tanítórend alapközsége. Szerzetesként élnek és tanítanak a stadthofhi iskolában.

20 esztendő telik el, míg 1833-ban hivatalosan is elfogadják a rendet. 1847-ben már Amerikában találjuk a nővéreket. Akkor Európában 327 házban 4593 nővér 97 118 gyereket tanít. 30 évvel később Amerikában 134 házban 1164 nővér foglalkozik 34 469 tanulóval.

Hogyan lehetséges, hogy a felvilágosodás eszméinek elterjedése után, a szekularizáció előestéjén létrejöjjön egy tanítórend, és ilyen rövid idő alatt ilyen mértékben elterjedjen?

A XIX. században a megváltozott társadalmi, politikai, szellemi és kulturális viszonyok között Bajorországban a kialakuló társadalmi feszültségeket felülről, reformokkal próbálják kiegyensúlyozni, hogy elkerüljék a francia „változást”. Központi kérdés lesz a népoktatás. Azok ellenében, akik a szerzetesi iskolákat a babona és sötétség fészkeinek tartották, 1799-ben elrendelték a szerzetesrendek felosztatását, és állami felügyelet alá akarták vonni az összes iskolát. 1802-ben bevezetik az általános tankötelezettséget, majd elrendelik a vasárnapi iskolák, illetve munkaiskolák létrehozását.

Az oktatásügy siralmas állapotban van. Alig van iskola, felszerelésük hiányos, kevés a tanító. Képesítés nélküli fiatalok tanítanak. Egy-egy osztály létszáma 80–100 fő. Az analfabéták száma is nagy. A szülők nem szívesen engedik az iskolába gyermekeiket, mert kell otthon a munkáskéz. A városokban az utcákon egyre több a csavargó, otthontalan gyermek. Sok szó esik az ifjúság erkölcsének romlásáról, a nevelés fontosságáról. Különösen a lánynevelés megoldatlan.

A stadthofhi iskolában viszont mind több szegény gyermek talál otthonra. Karolina és két társa fáradhatatlanul dolgozik. Már internátus is van. Újszerű, hogy bevezetik az énektanítást, a rajz- és kézimunkaoktatást. A végzett diákok vasárnapi munkaiskolájában a szegény gyermekek ruháit varrják. A fiatal lányokkal egyesületben foglalkoznak. A gyakorlatilag szerzetesi szabályok szerint élő tanítónők akkor még furcsaságszámba menő dolgokat művelnek: kirándulni járnak a gyermekekkel, együtt imádkoznak diákjaikkal.

Karolina 32 éves, amikor beadványban kéri a belügyminisztériumtól, hogy a stadthofhi iskolát rendi iskolává nyilvánítsák, és engedjék a Notre-Dame rend felújítását. Ezt azért is megtehetette, mivel közben az állam és az egyház között konkordátum születik, amelyben az állam megengedi néhány kolostor újrászervezését lélekgyógyászat, tanítás vagy betegápolás céljából. A stadthofhi kolostor helyreállítását a minisztérium engedélyezi, a városi polgárok viszont nem. Ha visszaállítanák az eredeti Notre-Dame rendet, a kolostorhoz tartozó vagyont is vissza kellene adni. Az ellenállásnak tehát komoly oka van.

Am a kolostoralapításnak új apostola támad: Sebastian Job (1767–1834), M. Wittmann jó barátja, a bécsi udvar papja, filozófia és teológia tanár. Neunburgban működő paptestvérét és a város vezetőit kéri, fogadják be a nővéreket. S. Job megtakarít annyi pénzt, amiből a házépítést fedezni lehet, sőt még évjáradékra is jut. Ő az, aki gyakorlati tanácsokkal látja el Karolinát, s aki megfogalmazza, hogy éljék a nővérek a Notre-Dame szabályt. Az iskolanővérek kis szerzetescsaládokat alkotnak, a názáreti család mintájára, amelyben a szegénység, béke, megelégedettség és egyetértés uralkodik. A rendalapítást és a rend elterjedé-

sét a bajor király is támogatja. A neunburgi alapítás sikerrel jár (1833). Nagy szegénységben, nélkülözések közepette, de megindul az élet, a tanítás.

1835. november 15: Karolina életének nagy napja. Engedélyt kap, hogy örök fogadalmat tehesen. 20 évet várt erre a napra! Szerzetesi névnek a Jézusról nevezett Mária Teréziát választja. Hivatalosan is a közösség vezetőjének ismerik el. Ezentúl mindenki Terézia anya néven emlegeti.

Közben a rend „kinövi” a neunburgi házat. Terézia anya olyan anyaházat szeretne, amelyben helyet kapnak a rend fiatal nővérei, hogy megfelelő szintű képzésben részesíthesse őket, és az idős nővérek is, hogy nyugalmat biztosítson nekik. De az anyaház olyan adminisztratív központ is legyen, ahonnan a különböző házakat irányítani lehet. A tervet támogatja a müncheni érsek és a király. 1841-től már Münchenből vezeti a rend ügyeit. Innen indul Észak-Amerikába, ahova a német telepések gyermekeinek gondozásához kéri a nővéreket. Amikor 1847-ben 5 nővérrel megérkezik, kiderül, hogy az egyház vezetői nem tudnak a meghívásról. Terézia anya nem fordul vissza. Egy évi munka után az iskolanővéreknek Baltimore-ban anyaházuk van. Bátorságára vall, hogy a 23 éves Karolina Friesst bízta meg újabb házak alapításával.

Terézia anya roppant rugalmas, missziós lélek. Minden ház alapításánál az ország, az egyházmegye igényeit és lehetőségeit veszi figyelembe. Nem riad meg a kockázattól, ha mások üdvösségéről van szó. Az új területeken új intézményeket hoz létre: árvaházakat, süket-néma intézetet, óvodát, ipari iskolát, polgári iskolát, zeneiskolát.

Közben más feladat is vár a rendalapítóra. Szabálytervezetet készít. Megtartja a Notre-Dame szabály alapelveit, de csakhamar kiderül, hogy a szegényeknek az a fajta szolgálata, amire az iskolanővérek vállalkoztak, e szabály szerint nehezen képzelhető el. Az új közösség már csaknem húsz éve működik, így a szabályt valójában az élet diktálja. A nővérek a szegények szolgálatára és szegény életmódra kötelezik magukat. Kis közösségekben élnek, ezáltal igen mozgékonyak és a falusi nép nevelésére alkalmasak. A kis közösségek egysége viszont csak központi vezetés mellett lehetséges. Terézia anya emiatt kerül váratlanul szembe a müncheni érsekkel. Hogy megóvja a rend egységét, Rómához fordul. Éveken át tartó tárgyalások után születik meg a döntés. 1859-ben elfogadják, 1865. december 15-én pedig IX. Pius véglegesen jóváhagyja a Miasszonyunkról nevezett Szegény Iskolanővérek Szabályzatát.

A rendi egység egyébként is szívügye. „Ha úgy történne – írja nővéreinek –, hogy hatalmas ellenségeink, a láthatók és láthatatlanok, felkelnének, hogy a »szegletkövet« kimozdítsák és ledöntsék az épületet, akkor szilárdan tartsatok össze. Tegyetek úgy, mint az első keresztények. Éjjel-nappal együtt könyörögjétek! . . . Vessétek az Úrba bizalmatokat! Ő nem fogja megengedni, hogy megszegyenüljétek.”

A német birodalom megteremtéséért vívott küzdelem, valamint Bismarck politikája ismét a kolostorok felosztatásához vezet. 1872-ben az iskolanővérek 16 házban kénytelenek abbahagyni a tanítást. A rendházakban megjelennek az állami kiküldöttek és egyenként hallgatják ki a nővéreket személyes ügyeikről. A kolostorok kínos rendőri felügyelet alatt állnak. A részleges önállóságát őrző Bajorországban valamivel jobb a helyzet, de újabb iskolákat nyitni lehetetlen. Terézia anya félti nővéreit. Egyeseket kitartásra buzdít, másokat áthelyez idegen országokba. A jövő nem kecsegtet semmi jóval. Mint az egyik leveléből kiténik, Terézia anya azon gondolkodik, hogy Amerikába telepíti át az egész rendet. De erre nem kerül sor. A rend jól állja a próbát.

Öröm és bánat, szenvedés, vezeklés, ima, sikerek, harc – Terézia anya mindennapos tapasztalatai. Ezek érlelik megértését, bölcsességét, jóságát.

Terézia anya a csend embere és eucharisztikus lélek. A szerzetesi életet a kontemplatív és aktív élet egységének tartja. Irtózik a jámborkodástól. Nővéreit mély hitre és kemény életre neveli: „Ha a kereszt időnként egész súllyal rátok nehezedik – tanítja –, siessetek az Oltáriszentségben jelen lévő Jézushoz. Neki panaszoljátok el gondotokat, bajotokat – esetleg az éjszakai órák imádságos csendjében. Sohasem fogtok vigasztalás, megvilágosodás nélkül távozni.”

Nevelési elveiben Wittmann és Job atya utasításait követte. Velük együtt vallja, hogy a magas szintű oktatás igen fontos. Ezért külön gondja van arra, hogy a nővérek szakmailag jól képzettek legyenek, és az iskolákban új és hatékony módszerekkel tanítsanak. De az oktatásnál sokkal fontosabbnak tartja a nevelést. Meggyőződése, hogy a nevelés által megváltoztatható, jobbá tehető a világ, és a leányok vallási és erkölcsi nevelése döntően befolyásolja egy ország erkölcsi szintjét. Nevelése családközpontú, mivel a leányok legfőbb élettere a család. Nekik kell megszervezni, irányítani a családi életet, az utódok nevelése is rájuk hárul.

A nővéreket gyakran figyelmezteti arra, hogy elsősorban példájukkal és személyiségükkel nevelnek. Azt kéri tőlük, hogy többet beszéljenek az Úrral a gyermekről, mint tanulóiknak Istenről. Szokása volt – mondják –, hogy késő este felment az osztályokba, leült egy-egy gyerek helyére, és hosszan imádkozott érte.

Minden neveltben Jézus Krisztust szolgálta. Eerre tanította nővéreit is. Elsősorban a szegény gyermekek, árvák, kitaszítottak szolgálatára kötelezte magát, de nem zárt ki senkit szeretetéből. Sokra becsülte és hatékonynak tartotta a személyes beszélgetést. Minden tanítványának, később pedig minden nővérenek ismerte személyes gondjait, örömeit. Az egyik nővére így emlékezik rá: „Kedves képe olyan elevenen él lelkemben, mintha csak tegnap láttam volna a jó anyát. Kis alakja már első tekintetre is tiszteletet keltett. Főllépése komoly és csendes volt. Jóleső szelidség áradt szavaiból és tekintetéből.”

A rend Terézia anya szellemében él és növekszik. Az új kor új életstílust kíván a rendtől. 1957-ben Münchenből Rómába helyezték át az anyaházat. A zsinat után a szabályt átdolgozták. Tágabb értelmezést kapott a nevelés. A nővérek új missziós területeken kezdenek munkát. Hondurasi, guatemalai menekültek táboraiban, Dél-Amerika nyomornegyedeiben, Alaszka elhagyott falvaiban vállalnak szolidaritást a legszegényebbekkel és kitaszítottakkal.

Magyarországon még Terézia anya honosította meg a rendet Temesvárott, 1858-ban. 1940-ben 22 házban 304 nővér dolgozott. Jelenleg az iskolanővérek a budapesti Patrona Hungariae és a debreceni Svetits Gimnáziumot vezetik. Mintegy 90 nővér teremti meg közel 600 gyerek otthonát évről évre. Ennyi ma nálunk a szervezett katolikus leánynevelés.

Köszönjük kedves Olvasóinknak, hogy az októberi számunkhoz mellékelt kérdőívet kitöltötték és részünkre visszaküldték. Érdeklődéssel várjuk azokat is, amelyek még nem készültek el!